

Professor A.W. Jongbloed

Hoogleraar executie- en beslagrecht en raadsheer-plaatsvervanger bij de Gerechtshoven van Leeuwarden en Amsterdam

PROFESSOR A.W. JONGBLOED OVER BESLAG EN EXECUTIE:

“Er moet een evenwichtige situatie worden bereikt, waarin schuldeisers hun rechten behouden maar schuldenaren niet al teveel in de problemen worden gebracht.”

Het fraaie Molengraaff Instituut aan het Janskerkhof in Utrecht is een afdeling van het departement Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Utrecht. Het is de werkplek van een groep toonaangevende professionals op het terrein van het privaatrecht. Ook professor Ton Jongbloed heeft er zijn werkkamer. Hij is hoogleraar executie- en beslagrecht en raadsheer-plaatsvervanger bij de Gerechtshoven van Leeuwarden en Amsterdam. Tijdschrift Schuldsanering ging bij hem langs en kreeg een uiterst helder privécollege en een pleidooi voor een landelijk beslagregister.

Door drs. Ilse van der Stoep

Tien jaar zwaaide Jongbloed de scepter over de opleiding tot Kandidaat Gerechtsdeurwaarder, die destijds onder de Universiteit van Utrecht viel. Inmiddels is de opleiding ondergebracht bij de Hogeschool Utrecht. In de opleiding werd – en wordt – gehamerd op het ‘menselijke gezicht’ van de deurwaarder: de kandidaten werden onder Jongbloeds leiding opgeleid om geen boeman te zijn en steeds zelf te kijken of het mogelijk is om beslag te leggen. “De situatie in Nederland is op het gebied van beslag wel wat verslechterd,” vindt Jongbloed. “Vroeger was er geen landelijke bevoegdheid. De deurwaarder werkte in het kanton waar hij was benoemd. Vanaf 2001 is die landelijke bevoegdheid er wel en dat betekent niet alleen dat mensen vaker en met verschillende deurwaarders te maken krijgen, maar ook dat deurwaarders sneller in actie komen. Vroeger kon de deurwaarder de schuldenaar aankijken en hem nog een laatste keer waarschuwen. Nu legt hij alvast beslag, anders komt er een collega en is er niets meer te halen. Dat resulteert

erin dat mensen soms worden geconfronteerd met zeven beslagen, terwijl ze niets hebben. Een beslag kost ongeveer 100 euro, die de schuldenaar moet betalen. Dan gaat er eerst 700 euro naar de verschillende deurwaarders voordat er ook maar enig verhaal mogelijk is. Dat is niet wenselijk.”

Beslagregister

Als lid van de Evaluatiecommissie Gerechtsdeurwaarderswet bracht Jongbloed met zijn collega's een bezoek aan België. Jongbloed: “Daar hebben ze een beslagregister, waarin deurwaarders aangeven dat ze beslag hebben gelegd. Andere deurwaarders kunnen zich daarbij aansluiten. Dan zijn de kosten veel lager. Ik zou dat in Nederland ook graag zien. Een gewenste ontwikkeling zou ik vinden dat er een evenwichtige situatie wordt bereikt, waarin schuldeisers hun rechten behouden, maar waarbij schuldenaren niet al teveel in de problemen worden gebracht. Misschien moet de overheid ook meer voorlichting gaan geven op scholen. Als je leest dat uit Nibud-onderzoek blijkt dat 20% van de scholieren al

schuld heeft, dan is dat zorgwekkend. Die scholieren beginnen al met een achterstand aan hun maatschappelijke carrière. Voor een deel is financiële opvoeding natuurlijk een taak van de ouders, maar als die zelf in de problemen zitten zou je toch iets moeten doen om die kinderen te behoeden. En naast de ouders is er een mooie taak voor de gemeentelijke schuldhulpverlener, die met het geven van informatie erger kan voorkomen. Ik heb de indruk dat veel mensen te weinig kennis van zaken hebben, dat ze denken dat het geld uit de muur komt zonder dat je er iets voor hoeft te doen. Soms hebben mensen een financiële heropvoeding nodig. De gemeente zou daarin een belangrijker rol kunnen spelen.”

Europees beslagrecht

Jongbloed wijdde zijn oratie in 2012 aan de vraag of we zouden moeten komen tot een Europees beslagrecht. Het antwoord? “Op den duur moeten we wel die kant op, maar voorlopig is het nog te vroeg,” zegt Jongbloed. “In het kader van de Europese Unie hebben we vrij verkeer van personen, diensten, goederen en kapitaal en daar is later ook vrij verkeer van gerechtelijke uitspraken aan toegevoegd. Het moet straks ook mogelijk zijn om beslag te leggen in de diverse Europese landen, maar er is nog een lange weg te gaan. In 2017 gaat een Europese verordening over het bankbeslag in werking treden en dat is eigenlijk een eerste aanzet. Geld overboeken naar het buitenland is erg eenvoudig en schuldeisers kunnen daar nu nauwelijks aankomen. Dat gaat dus per 2017 veranderen. Wil je een volledig Europees executie- en beslagrecht hebben, dan moeten alle regels die daaraan ten grondslag liggen ook worden geüniformeerd. Er is in de verschillende landen bijvoorbeeld nog een verschil in de hoogte van de beslagvrije voet. Ook is er verschil in wat je in beslag mag nemen. In Nederland hebben we nog een oude regeling voor de beslagvrije zaken: eten en drinken voor een maand, kleding, bed en beddengoed. In andere landen kan bijvoorbeeld ook een computer die wordt gebruikt door schoolgaande kinderen niet in beslag worden genomen. Deurwaarders worden hier nog wel eens geconfronteerd met opdrachtgevers die willen dat er beslag wordt gelegd op een huisdier of kinderspeelgoed, om mensen onder druk te zetten. Beslagrecht is natuurlijk voor een deel ook pressie. De wetgever in Nederland werkt aan nieuwe regels en ook de KBvG, de beroepsorganisatie van gerechtsdeurwaarders, heeft het opgepakt. Drie jaar geleden verscheen er een preadvies, waaraan ik heb meegewerkt. De wetgever heeft nu een internetconsultatie voor een wetswijziging. En dat is dan alleen nog maar Nederland. Het is moeilijk te voorspellen, maar voordat alles in Europa is geüniformeerd, zijn we denk ik wel 25 jaar verder.”

Beslagvrije voet

Om een bestaansminimum te garanderen werd in 1981 de eerder genoemde beslagvrije voet ingesteld. Deze beslagvrije voet geldt voor inkomen uit loon of uitkering en is, ruwweg gezegd, 90% van de bijstandsnorm. Jongbloed: “Natuurlijk moet er een pressiemiddel zijn om schuldenaren te laten betalen, maar mensen kunnen zo ook in de problemen komen. Ze kunnen van een redelijk inkomen – waarop hun uitgaven zijn gebaseerd – ineens terugvallen op het minimum. Er is een tweede preadvies geschreven door de gerechtsdeurwaarders, waaraan ik ook heb meegewerkt, om daar iets aan te gaan doen. De oplossing is te komen tot een soort schijventarief: een

Ik ben voorstander van een schijventarief op basis waarvan een deel van je inkomen beslagvrij is.

inkomen tot en met bijvoorbeeld 1250 euro is beslagvrij, over de schijf van 1250 – 1350 euro kun je op 10% beslagleggen, bij 1350 – 1450 euro op 20%, enzovoort. In het voorstel van de deurwaarders is rekening gehouden met mensen die moedwillig schulden maken en mensen die te goeder trouw handelen. Staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken heeft toegezegd om voor 1 juli aan te geven welke kant het op moet met de beslagvrije voet.”

Overheid dringt voor

Ook al is er een beslagvrije voet, als het gaat om overheidsvorderingen gaat daar nog eens zo’n 10% vanaf. “Onwenselijk,” vindt Jongbloed. “Als iemand bijvoorbeeld een boete voor een verkeersovertreding niet betaalt, dan zit hij niet op 90% van de Bijstandsnorm, maar op 81%. Verder is er het overheidsbeslag: de overheid kan voor het verhalen van belastingschulden beslag leggen op bankrekeningen, met voorrang op andere schuldeisers. Daarbij wordt vaak geen rekening gehouden met de beslagvrije voet. Dat maakt dat mensen in de problemen komen. De Nationale Ombudsman heeft daarover ook wel eens geklaagd. Toen zijn rapport uitkwam had het ministerie van Financiën de Leidraad Invordering, een handleiding voor de belastingambtenaren, een dag ervoor gewijzigd. Zo kon er worden gezegd dat de maatregelen die de Ombudsman voorstelde, al aanwezig waren. Nogal flauw.”

Weinig stimulans

Niet alleen de overheid, ook bijvoorbeeld energiemaatschappijen gaan voor op andere schuldeisers. Jongbloed: “Omdat ze weten dat ze voorgaan, hebben ze weinig sti-

mulans om aan alternatieven te denken. Je zou bijvoorbeeld kunnen terugvallen op een prepaid systeem. Vroeger moesten de mensen muntjes in de gasmeter doen om gas te kunnen gebruiken. Nu krijg je aan het einde van het jaar een gasrekening en die kan erg tegenvallen. Muntjes is misschien ouderwets, maar als je van maand tot maand ziet wat je verbruikt zou dat al beter zijn.

Banken zijn zich gelukkig meer bewust van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid

Ook de belastingdienst kan nog wel wat aanpassen. Toeslagen gaan naar de mensen zelf in plaats van naar de zorgverzekeraar, kinderopvang of woningbouwvereniging. Het is blijkbaar erg lastig om dat te regelen, maar voor mensen die niet met geld kunnen omgaan zou het wel beter zijn. De belastingdienst werkt nog met oude systemen waaraan steeds van alles wordt toegevoegd en daarom komen ze met allerlei ingewikkelde regelingen. Bovendien is er politieke druk, die eist dat mensen snel over hun toeslagen kunnen beschikken.”

Executieverkoop

Bij de executieverkoop van huizen ziet Jongbloed tot zijn tevredenheid wel wat verschuivingen. “Vroeger constateerde de bank dat er een achterstand in betaling was en ging over tot executieverkoop,” vertelt hij. “De laatste jaren zijn banken zich veel meer bewust van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Er ligt inmiddels ook een aantal gerechtelijke uitspraken waarbij rechters de verkoop te ingrijpend vonden, met name als het huis in waarde was gedaald door de crisis op de huizenmarkt en executieverkoop de eigenaren met nog veel meer restschuld zou opzadelen. Zeker als de betalingsachterstand gering is, is dat een veel te zware straf. De notaris heeft hierin eigenlijk een lijdelijke, uitvoerende rol, maar kan wel een beroep doen op het inlevingsvermogen van de bank. Wat ook een goede ontwikkeling is: sinds 1 januari 2015 is er de mogelijkheid om een huis via internet te veilen. Vroeger vond zo’n verkoop plaats in een café, met vrijwel alleen onroerend goed handelaren, die ook nog eens ronduit vijandig waren tegen iedereen die er naar hun mening niets te zoeken had. Die handelaren hadden

van tevoren vaak al de panden verdeeld. Zo bleven de prijzen laag. Via internet bereik je een veel grotere groep geïnteresseerden en dat stimuleert de opbrengst. Maar het is beter als het niet tot executieverkoop komt. Als het gaat om een redelijk geringe schuld zou de gemeente een mooie rol kunnen spelen, door met een lening het gat in de betalingen op te vullen, zodat het gezin in de woning kan blijven. Dat heeft als bijkomend voordeel dat er geen vervangende woonruimte voor het gezin hoeft te worden gezocht en dat kinderen niet uit hun beschermde omgeving worden gerukt.”

Hardheidsclausule

De wet voor de schuldsaneringsregeling, onderdeel van de Faillissementswet, is duidelijk: om te worden toegelaten tot de schuldsanering, moet iemand te goeder trouw zijn geweest en niet moedwillig schulden hebben gemaakt. Wel heeft de wetgever een hardheidsclausule opgenomen: als er bijvoorbeeld sprake is geweest van drankmisbruik of andere problemen die nu weer onder controle zijn, kan iemand op basis van die hardheidsclausule toch worden toegelaten tot de schuldsanering. Jongbloed: “Ik zou ook graag een hardheidsclausule zien bij artikel 288 lid 2 van de Faillissementswet. De wetgever zegt hierin dat het niet de bedoeling is dat je steeds in en uit de schuldsanering gaat. Als iemand in een periode van 10 jaar voor zijn verzoek in de schuldsaneringsregeling heeft gezeten, wordt hij niet toegelaten. Voor dat soort gevallen is nu geen hardheidsclausule en dan zie je dat mensen soms erg benadeeld worden. Als plaatsvervanger in het Gerechtshof in Leeuwarden zie ik dat soort zaken wel voorbij komen. Zo was er ooit een vrouw die in de schuldsanering zat, aan al haar verplichtingen voldeed en na drie jaar een schone lei kreeg. Ze ontmoette vijf jaar later een leuke, gescheiden man. Bij zijn echtscheiding had hij met zijn ex de schulden verdeeld. De vrouw trouwde met de man in gemeenschap van goederen. Vervolgens hield de ex van de man op met betalen en klopten de schuldeisers alsnog bij hem aan. Tot overmaat van ramp verloor hij zijn baan. Hij deed een verzoek tot toelating tot de schuldsanering dat werd toegewezen. De vrouw deed hetzelfde en werd afgewezen: ze zat minder dan 10 jaar geleden ook al in de schuldsanering. Naar mijn mening zou er voor dat soort gevallen een hardheidsclausule moeten komen, om de kleine groep die nu tussen wal en schip valt toch een reddingsboei te kunnen toewerpen.”